

ดัชนีชี้วัดสื่อเอเชีย

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น
ประเทศไทย 2553

โดย รศ. ดร. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์

มูลนิธิฟรีดริค เอแบร์ท (ประเทศไทย)

25 กุมภาพันธ์ 2554

ดัชนีชี้วัดสื่อเอเชีย

- ส่วนที่ 1 **คะแนนเฉลี่ย 2.6**
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเสรีภาพของสื่อได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมอย่างแข็งขัน
- ส่วนที่ 2 **คะแนนเฉลี่ย 2.4**
- ภูมิทัศน์ของสื่อ รวมถึงสื่อใหม่ มีลักษณะของความหลากหลาย เป็นอิสระและยั่งยืนมั่นคง

ดัชนีชี้วัดสื่อเอเชีย

- ส่วนที่ 3 คะแนนเฉลี่ย 3.6
คะแนนเฉลี่ย
- การกำกับดูแลกิจการวิทย์และเทคโนโลยีมีความโปร่งใสและเป็นอิสระ
มีการเปลี่ยนแปลงสื่อของรัฐให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง
- ส่วนที่ 4 คะแนนเฉลี่ย 2.3
คะแนนเฉลี่ย
- สื่อมีความเป็นวิชาชีพในระดับสูง

ดัชนีชี้วัดประเทศไทย คะแนน 2.72

ดัชนีชี้วัดสื่อเอเชีย

ตัวชี้วัดแต่ละตัว แบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ

1. ประเทศไม่ได้มาตรฐานตามตัวชี้วัด
- 2. ประเทศได้มาตรฐานตามตัวชี้วัดเพียงบางด้าน
- 3. ประเทศได้มาตรฐานตามตัวชี้วัดในหลายด้าน
- 4. ประเทศได้มาตรฐานตามตัวชี้วัดส่วนใหญ่
- 5. ประเทศได้มาตรฐานตามตัวชี้วัดทุกด้าน

คะแนนที่ได้คือผลเฉลี่ยของคะแนนจากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญทุกคน

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 1 **คะแนนเฉลี่ย 2.6**
- เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเสรีภาพของสื่อได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมอย่างแข็งขัน
- 1.1 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งเสรีภาพของสื่อได้รับการประกันภายใต้รัฐธรรมนูญ และได้รับการสนับสนุนโดยกฎหมายอื่น ๆ
- 1.2 บทบัญญัติเรื่องสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้รับการนำไปปฏิบัติพลเมืองรวมทั้งนักสื่อสารมวลชนสามารถใช้สิทธิได้โดยไม่ต้องหวาดกลัว
- 1.3 ไม่มีกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น เช่นการจำกัดโดยพระราชบัญญัติ ความลับทางราชการหรือกฎหมายหมิ่นประมาท หรือกฎหมายที่แทรกแซงการทำงานของสื่อมวลชนอย่างไม่มีเหตุผล
- 1.4 รัฐได้ดำเนินการทุกวิถีทางในการทำตามกรอบและหลักการในข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสื่อมวลชนและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 1
- 1.5 สื่อสิ่งพิมพ์ไม่ต้องขอใบอนุญาตจากเจ้าหน้าที่รัฐในการตีพิมพ์เผยแพร่
- 1.6 การเข้าสู่วิชาชีพและการดำเนินกิจการตามวิชาชีพสื่อสารมวลชนไม่ถูกจำกัดโดยกฎหมาย
- 1.7 แหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผยได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายและหรือโดยศาล
- 1.8 การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะทำได้โดยง่าย และเป็นสิทธิที่ได้รับการประกันตามกฎหมายสำหรับพลเมืองทั้งหมด

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 1
- 1.9 เว็บไซต์และเว็บบล็อกไม่ต้องจดทะเบียน หรือไม่ต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- 1.10 รัฐไม่มุ่งหมายที่จะปิดกั้นหรือกรองเนื้อหาของอินเทอร์เน็ต ยกเว้นกฎหมายที่จำกัดเนื้อหาเพื่อประโยชน์อันชอบธรรมบางประการและถือเป็นความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย
- 1.11 ภาคประชาสังคมโดยทั่วไปรวมถึงกลุ่มล็อบบี้ด้านสื่อดำเนินกิจกรรมเพื่อเสรีภาพของสื่ออย่างแข็งขัน
- 1.12 การออกกฎหมายสื่อเกิดจากการปรึกษาหารือร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างสถาบันของรัฐ พลเมืองและกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 2 คะแนนเฉลี่ย 2.4
- ภูมิทัศน์ของสื่อ รวมถึงสื่อใหม่ มีลักษณะของความหลากหลาย เป็นอิสระและยั่งยืนมั่นคง

2.1 พลเมืองสามารถเข้าถึงแหล่งข่าวสารที่กว้างขวางได้ง่ายและในราคาที่ไม่แพงนัก (สื่อสิ่งพิมพ์ กระจายเสียง อินเทอร์เน็ต)

2.2 การเข้าถึงข่าวสารจากสื่อสารมวลชนทั้งในประเทศและต่างประเทศไม่ถูกจำกัดโดยหน่วยงานของรัฐ

2.3 มีความพยายามในการขยายยอดจำหน่ายของสื่อสิ่งพิมพ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบท

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 2
- 2.4 ความเป็นอิสระของกองบรรณาธิการของสื่อสิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์โดยองค์กรของรัฐได้รับการคุ้มครองอย่างเพียงพอจากการแทรกแซงทางการเมือง
- 2.5 มีกฎหมายหรือข้อบังคับที่ส่งเสริมการแข่งขันและมุ่งป้องกันการกระจุกตัว และการผูกขาดในระบบสื่อสารมวลชน
- 2.6 รัฐส่งเสริมภูมิทัศน์สื่อที่มีความหลากหลาย ประกอบด้วยสื่อที่มีความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและมีความเป็นอิสระ
- 2.7 สื่อสะท้อนเสียงของหญิงและชายในสังคมได้อย่างเป็นธรรมชาติ

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 2
- 2.8 สื่อสะท้อนเสียงของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เช่นกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา การเมืองและสังคมได้อย่างเป็นธรรมชาติ
- 2.9 ประเทศมีนโยบายด้านไอซีทีที่สอดคล้องสัมพันธ์กันโดยมีเป้าหมายเพื่อสนองความต้องการด้านข่าวสารของพลเมืองทั้งหมดรวมทั้งชุมชนที่ด้อยโอกาส
- 2.10 รัฐไม่ใช้อำนาจในการซื้อสื่อโฆษณาเพื่อแทรกแซงเนื้อหาบรรณาธิการ
- 2.11 ตลาดโฆษณามีความกว้างขวางพอสำหรับช่องทางสื่อที่หลากหลาย

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 3 คะแนนเฉลี่ย 3.6
- การกำกับดูแลกิจการวิทยุและโทรทัศน์มีความโปร่งใสและเป็นอิสระ มีการเปลี่ยนแปลงสื่อของรัฐให้เป็นสื่อสาธารณะอย่างแท้จริง

3.1 มีการออกกฎหมายการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และมีการบังคับใช้ที่สร้างสิ่งแวดล้อมซึ่งเอื้ออำนวยต่อสื่อสาธารณะ สื่อเชิงพาณิชย์ และสื่อชุมชน

3.2 การกำกับดูแลสื่อวิทยุและโทรทัศน์กระทำโดยองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ซึ่งได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายมิให้ถูกแทรกแซง และคณะกรรมการได้รับการแต่งตั้งอย่างโปร่งใสโดยให้ประชาสังคมมีส่วนร่วม และไม่ถูกครอบงำโดยพรรคการเมืองใด ๆ

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

3.3 องค์การอิสระนี้กำกับดูแลบริการด้านวิทยุและโทรทัศน์ และการออกใบอนุญาตเพื่อประโยชน์สาธารณะ และให้หลักประกันที่เป็นธรรม และเนื้อหาที่สะท้อนความหลากหลายของความคิดเห็นต่าง ๆ ในสังคม

3.4 องค์การวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐและสาธารณะรับผิดชอบต่อประชาชน ผ่านคณะกรรมการซึ่งเป็นตัวแทนของสังคม โดยได้รับคัดเลือกอย่างเป็นอิสระ เปิดเผย และโปร่งใส

3.5 มีข้อห้ามมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐและพรรคการเมือง และผู้มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในอุตสาหกรรมสื่อวิทยุและโทรทัศน์เป็นกรรมการนโยบายในองค์กรสื่อของรัฐหรือองค์กรสื่อสาธารณะ

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- 3.6 ความเป็นอิสระจากอิทธิพลทางการเมืองในด้านการบรรณาธิการขององค์กรวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐและสาธารณะได้รับการประกันตามกฎหมายและมีการปฏิบัติจริง
- 3.7 องค์กรวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐและสาธารณะได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างเพียงพอเพื่อป้องกันการก้าวท้าวโดยผลการผ่านทางงบประมาณและความกดดันในเชิงพาณิชย์
- 3.8 ในทางเทคนิคประชาชนสามารถเข้าถึงการแพร่ภาพขององค์กรวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐและสาธารณะได้ในขอบเขตทั่วประเทศ

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- 3.9 องค์กรวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐและสาธารณะเสนอรายการที่มีรูปแบบหลากหลายสำหรับทุกกลุ่ม
- 3.10 องค์กรวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐและสาธารณะเสนอข้อมูลที่สมดุลและยุติธรรมในรายการข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน สะท้อนทุกมุมมองและความเห็นอันหลากหลายอย่างเต็มที่
- 3.11 องค์กรวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐและสาธารณะเสนอเรื่องราวที่มีเนื้อหาหลากหลายและรูปแบบที่สร้างสรรค์เท่าที่จะสามารถทำได้จากงบประมาณที่มีอยู่
- 3.12 วิทยุและโทรทัศน์ชุมชนได้รับการส่งเสริมเป็นพิเศษในฐานะที่เป็นสื่อที่มีศักยภาพในการทำให้ชุมชนเข้าถึงคลื่นความถี่ได้มากขึ้น

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 3
- คะแนนของตัวชี้วัดที่ 3.4 – 3.11 เป็นคะแนนที่ผู้ร่วมเวทีประเมินองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ และสถานีโทรทัศน์สาธารณะที่วิไทยเท่านั้น ไม่รวมสถานีโทรทัศน์และองค์การสื่อสารมวลชนของรัฐแห่งอื่น ๆ เช่น สถานีวิทยุและโทรทัศน์แห่งประเทศไทย หรือองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- ส่วนที่ 4 คะแนนเฉลี่ย 2.3
- สื่อมีความเป็นวิชาชีพในระดับสูง
- 4.1 สื่อปฏิบัติตามจรรยาบรรณทางวิชาชีพที่มีการบังคับใช้โดยองค์กรที่ควบคุมตนเอง ซึ่งรับเรื่องราวเรียนจากสาธารณะ
- 4.2 มาตรฐานของการรายงานข่าวเป็นไปตามหลักพื้นฐานของการรายงานข่าว ในเรื่องความถูกต้องแม่นยำและความยุติธรรม
- 4.3 สื่อรายงานครอบคลุมเหตุการณ์ต่าง ๆ เรื่องราวและประเด็นสังคม วัฒนธรรม รวมทั้งธุรกิจ/เศรษฐกิจ เรื่องราวในท้องถิ่นและข่าวสืบสวนสอบสวน

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- 4.4 องค์กรสื่อมวลชนส่งเสริมเรื่องการให้โอกาสที่เท่าเทียมกันแก่ผู้ปฏิบัติงานโดยไม่เลือกเชื้อชาติ กลุ่มทางสังคม ความเป็นหญิง-ชายและเพศสภาพ ความแตกต่างทางศาสนา ความพิการ และวัย
- 4.5 นักหนังสือพิมพ์และบรรณาธิการไม่เซ็นเซอร์ตนเอง
- 4.6 เอกชนที่เป็นเจ้าของสื่อกระแสหลักฉบับที่ก่อตั้งมานาน ไม่ก้าวก่ายความเป็นอิสระของกองบรรณาธิการ
- 4.7 นักหนังสือพิมพ์และองค์กรสื่อสารมวลชนมีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรมจริยธรรม และไม่คอร์รัปชัน

รายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อของเอเชียจากมุมมองท้องถิ่น

- 4.8 ระดับขั้นเงินเดือนและเงื่อนไขสวัสดิการการทำงานของนักหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพแขนงอื่น ๆ มีความเพียงพอ
- 4.9 นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนสามารถเข้าถึงการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่เป็นหลักสูตรอย่างเป็นทางการ รวมทั้งโอกาสในการพัฒนาเพิ่มพูนทักษะ
- 4.10 นักหนังสือพิมพ์และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อแขนงอื่น ๆ มีการรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน และหรือสมาคมวิชาชีพ

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- ส่วนที่ 1 เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ได้รับการคุ้มครองและส่งเสริม คะแนนเฉลี่ย 2.6
- บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีเนื้อหาสาระที่ให้การคุ้มครองและให้หลักประกันแก่สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นไว้หลายมาตรา
- ในทางปฏิบัติกลับถูกจำกัดโดยกฎหมายอื่น ๆ อาทิ กฎหมายด้านความมั่นคง เช่นพระราชบัญญัติรักษาความมั่นคงในราชอาณาจักร พ.ศ. 2550 และบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาเรื่องการหมิ่นประมาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มาตรา 112 เรื่องการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- พลเมืองและนักหนังสือพิมพ์แม้จะใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตน แต่จะกลัวว่าเมื่อแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์สถาบันที่มีอำนาจ เช่น สถาบันศาล หรือสถาบันพระมหากษัตริย์ พวกเขาอาจจะถูกจับกุมและถูกตั้งข้อหาร้ายแรง เช่น เป็นกบฏ หรือหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ
- การสยบยอมต่ออำนาจที่อยู่เหนือกว่ามีอยู่ทั่วไป และแผ่กระจายไปในวงกว้าง เช่น พลเมืองเกรงกลัวอำนาจของสถาบันสื่อมวลชน หรือเจ้าพ่อ/ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น หรือกลัวผู้ก่อการร้ายและกองทัพในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
- ข้าราชการสยบยอมนักการเมือง
- นักวิชาชีพสื่อสารมวลชนสยบยอมเจ้าของกิจการ
- พลเมืองหวาดกลัวการล่าแม่มดในเครือข่ายสื่อสังคมในอินเทอร์เน็ต

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- ท่ามกลางบรรยากาศแห่งความกลัวที่ปกคลุมสังคมไทยและสถานการณ์แบ่งขั้วทางการเมืองอย่างเข้มข้น **นักหนังสือพิมพ์หันมาใช้การเซ็นเซอร์ตนเอง**ในการนำเสนอข่าวสารและความคิดเห็นมากขึ้นเรื่อย ๆ
- การเซ็นเซอร์ตนเองเกิดจากแรงกดดันทางการเมือง การแข่งขันทางธุรกิจ และการแทรกแซงโดยเจ้าของกิจการสื่อ
- ตัวอย่างกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความใกล้ชิดระหว่างนักหนังสือพิมพ์/สื่อมวลชนกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ทำให้การรายงานข่าวไม่เป็นกลางและมีอคติ
- **นักหนังสือพิมพ์/สื่อมวลชนขาดความมั่นใจและไม่กล้าที่จะทำงานอย่างอิสระโดยไม่เดินตามวาระข่าวของรัฐ** ทั้งนี้เป็นเพราะพวกเขาเกรงว่าอาจจะถูกกล่าวหาว่าเป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- หลังการรัฐประหารโดยกองทัพในปี 2549 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ได้ใช้โอกาสในการเร่งออกกฎหมายสื่อหลายฉบับ โดยทั่วไปอาจกล่าวได้ว่าเป็นกฎหมายที่ส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งมีกฎหมายจัดตั้งองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ
- แต่พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2550 ซึ่งเป็นหนึ่งในกฎหมายสื่อที่ออกโดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ถูกหน่วยงานของรัฐนำมาใช้เพื่อลดรอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ปกติว่าในช่วงวิกฤติทางการเมืองในปี 2553 มีเว็บไซต์จำนวนมากหมิ่นเว็บถูกบล็อก เนื่องจากถูกรัฐบาลมองว่ามีการแสดงความคิดเห็นที่หมิ่นสถาบันพระมหากษัตริย์

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- พระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารทางราชการ พ.ศ. 2540 ได้ให้หลักประกันแก่พลเมืองในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะ ทว่ากระบวนการที่พลเมืองจะเข้าถึงข้อมูลข่าวสารตามสิทธิในกฎหมายยังคงประสบกับความยุ่งยากและมีความล่าช้ามาก
- ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติให้การคุ้มครองสิทธิของแหล่งข่าว เจ้าหน้าที่ของรัฐและศาล จึงมักจะกดดันให้สื่อมวลชนเปิดเผยที่มาหรือแหล่งข่าวที่ไม่เปิดเผย
- องค์กรภาคประชาสังคมที่ทำงานด้านสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น มีจำนวนน้อย และไม่ได้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วงที่สังคมมีการแบ่งขั้วทางการเมือง บางองค์กรไม่ให้ความสำคัญหรือไม่สนใจปกป้องสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน แต่กลับสนับสนุนให้รัฐบาลปราบปรามสื่อที่เป็นฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- ส่วนที่ 2 ภูมิทัศน์ของสื่อ มีลักษณะของความหลากหลาย เป็นอิสระและ
ยั่งยืนมั่นคง คะแนนเฉลี่ย 2.4
- ภูมิทัศน์ของอุตสาหกรรมสื่อสารมวลชนไทยประกอบด้วยสื่อหลายแขนง ได้แก่
สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุและโทรทัศน์ และสื่ออินเทอร์เน็ต
- ปัจจุบันมีสถานีวิทยุกระจายเสียงหลัก 524 สถานี และมีสถานีวิทยุชุมชนเกือบ 8,000
สถานี
- มีสถานีโทรทัศน์ในระบบฟรีทีวีจำนวน 6 แห่ง และมีผู้ประกอบการสถานีโทรทัศน์
ดาวเทียม 30 ราย เคเบิลทีวีอีก 800 ราย
- สื่อสิ่งพิมพ์มี 80 ฉบับ เป็นหนังสือพิมพ์ระดับชาติจำนวน 25 ฉบับ หนังสือพิมพ์
ภาษาอังกฤษ 2 ฉบับ ภาษาจีน 1 ฉบับ และภาษามลายู 1 ฉบับ
- สื่ออินเทอร์เน็ต มีไอเอสพีหรือผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตทางสายโทรศัพท์จำนวน 28
ราย และผู้ให้บริการประเภทไร้สาย 8 ราย

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- ประชากรกว่าร้อยละ 95 สามารถเข้าถึงสื่อวิทยุและโทรทัศน์ได้
- แต่มีเพียงร้อยละ 1/3 ของประชากรที่เข้าถึงสื่อหนังสือพิมพ์และสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทอื่น
- ร้อยละ 15 เข้าถึงสื่อเคเบิลทีวีได้ และมีร้อยละ 40 ที่เข้าถึงสื่อวิทยุชุมชนและวิทยุท้องถิ่นได้
- สื่ออินเทอร์เน็ตมีสัดส่วนการเข้าถึงร้อยละ 20-22
- สื่อสิ่งพิมพ์ในปัจจุบันมุ่งขยายตลาดไปสู่สื่อใหม่ เช่น โทรทัศน์ดาวเทียม บริการข่าวสั้นทางเอสเอ็มเอสผ่านโทรศัพท์มือถือ และหนังสือพิมพ์ออนไลน์
- การขยายตลาดในชนบทมักมองหาลตลาดที่สามารถทำกำไรได้ และเน้นเนื้อหาตำบล บันเทิง กีฬา และข่าวท้องถิ่น

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- แผนบรอดแบนด์แห่งชาติที่จัดทำโดยกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้วางเป้าหมายให้ประชากรร้อยละ 50 สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ได้ภายใน 5 ปี
- แต่รัฐบาลก็ไม่ประสบความสำเร็จในการลดความเหลื่อมล้ำของช่องว่างดิจิทัลระหว่างเมืองและชนบท
- รัฐบาลไม่มีนโยบายส่งเสริมความหลากหลายของสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อภาคเอกชน
- รัฐบาลไม่ลังเลที่จะปิดสื่อที่นำเสนอข้อมูลข่าวสารและความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นกระแสหลัก เช่นกรณีการปิดสื่อวิทยุชุมชนที่สนับสนุนกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.)

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- เนื้อหาสาระของสื่อส่วนใหญ่ตอกย้ำซ้ำเติมอคติทางเพศ และสะท้อนค่านิยมชายเป็นใหญ่มากกว่าจะสะท้อนความเท่าเทียมกันของหญิงชาย
- สื่อไม่ได้สะท้อนเสียงของชนเผ่าต่าง ๆ หรือชนกลุ่มน้อย กลุ่มแรงงานอพยพและผู้อพยพ หรือคนที่มีความเชื่อแตกต่างกัน รวมทั้งคนที่ไม่ใช่สิทธิเสียงทางการเมืองอย่างเที่ยงธรรม
- องค์กรสื่อไม่มีนโยบายในการส่งเสริมให้นักวิชาชีพ/ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรมีความเข้าใจและตระหนักถึงเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ และไม่มีนโยบายการจ้างงานที่ให้โอกาสหญิงชายอย่างเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติจึงดำรงอยู่ทั้งในสภาพที่เปิดเผยและซ่อนเร้น

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- งบประมาณสื่อในตลาดโฆษณาที่มีขนาดใหญ่พอที่จะสนับสนุนสื่อหลากหลายแขนง
- กว่าร้อยละ 60 ของงบประมาณทั้งหมดเป็นงบโฆษณาในสื่อโทรทัศน์
- รัฐบาลสามารถเข้ามาแทรกแซงเนื้อหาของสื่อได้ โดยการใช้อำนาจให้คุณให้โทษกับสื่อที่ไม่เชื่อฟังหรือไม่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลผ่านการจัดสรรงบประมาณโฆษณา
- วิธีการแทรกแซงส่วนใหญ่มักดำเนินการผ่าน “ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ” ระหว่างรัฐบาลกับบรรณาธิการอาวุโส ด้วยการข่มขู่ว่าจะถอนโฆษณาจากหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543, พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เป็นนิมิตหมายใหม่ที่สำคัญในการกำหนดสิ่งแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนในรูปแบบที่เอื้อให้มีการจัดประเภทของกิจการวิทยุและโทรทัศน์เป็น 3 ประเภท ได้แก่ สื่อเอกชน สื่อสาธารณะ และสื่อชุมชน
- ความเปลี่ยนแปลงที่ก้าวหน้าเหล่านี้ยังเกิดขึ้นจากสำนึกใหม่ของพลเมืองเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะของสื่อ และการเปลี่ยนเจ้าของสถานีโทรทัศน์ไอทีวีหลังการรัฐประหาร ซึ่งเดิมไอทีวีเป็นสถานีโทรทัศน์เอกชนที่อดีตนายกรัฐมนตรี พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นเจ้าของให้กลายมาเป็นสถานีโทรทัศน์สาธารณะ

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- พระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2551 ได้สร้างกรอบการดำเนินงานสำหรับสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสาธารณะได้อย่างพอเหมาะ ทำให้สถานีแห่งนี้สามารถทำหน้าที่ได้ดีกว่าสถานีอื่น ๆ ในช่วงเกิดวิกฤติทางการเมือง
- หากสถานีโทรทัศน์ทีวีไทยจะมีอคติ ก็น่าจะมาจากการถูกมองว่าเป็นสื่อสำหรับชนชั้นกลางและกลุ่มคนดูที่เป็นผู้ใหญ่ที่อาศัยอยู่ในเมือง และได้ละเลยกลุ่มที่เป็นคนจนในชนบท

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- สิ่งสำคัญที่ขาดไปในการก่อตั้งสื่อภาคบริการสาธารณะที่มีสถานภาพเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติคือปัญหาการบังคับใช้กฎหมายที่ล่าช้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดตั้งองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่กำกับกิจการวิทยุและโทรทัศน์
- วิทยุชุมชนกว่า 8,000 สถานีที่มีอยู่ในปัจจุบัน เป็นกลุ่มที่กึกกักและมีชีวิตชีวาที่สุดในระบบสื่อ วิทยุชุมชนได้รับเสรีภาพจากช่องว่างทางกฎหมาย แต่การปราศจากหน่วยงานที่กำกับดูแลก็ทำให้สื่อกลุ่มนี้ตกอยู่ในภาวะที่ถูกกลุ่มการเมืองและกลุ่มธุรกิจนำไปใช้ประโยชน์ เห็นได้ว่ารัฐบาลล้มเหลวในการทะนุบำรุงความเป็นอิสระและความอยู่รอดของวิทยุชุมชน

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- วงการวิชาชีพสื่อสารมวลชนยังขาดกระบวนการกำกับดูแลกันเองอย่างจริงจัง
- สถานีโทรทัศน์ทีวีไทย หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์และเดอะเนชั่น มีข้อบ่งคับทางจริยธรรมของตนเอง แต่ในทางปฏิบัติก็ไม่น่าเชื่อถือ สาธารณชนเชื่อว่านักหนังสือพิมพ์ไม่เปิดโปงหรือวิพากษ์วิจารณ์กันเอง ดังวลีที่ว่า “แมลงวันย่อมไม่ตอมแมลงวัน”
- ดังนั้น หากไม่มีการบังคับใช้มาตรฐานทางวิชาชีพที่น่าเชื่อถือและจับต้องได้ ผู้อ่านหรือผู้ชมก็จะไม่ร้อเรียนต่อสื่อหรือองค์กรวิชาชีพให้มีการตรวจสอบความประพฤติมิชอบต่าง ๆ ของสื่อ

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- การแข่งขันอย่างรุนแรงในทางธุรกิจของอุตสาหกรรมสื่อ เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่ายรวมทั้งการเสนอเนื้อหาสาระแบบเร้าอารมณ์
- สื่อระดับชาติให้ความสำคัญกับกรุงเทพในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของระบบ และทอดทิ้งต่างจังหวัดที่ถูกลมองว่าเป็นเพียงชายขอบ
- รายงานข่าวเจาะหรือข่าวสืบสวนสอบสวนมีน้อยหรือเกือบจะไม่มี
- เจ้าของกิจการสื่อหนังสือพิมพ์ฉบับใหญ่ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ มีแนวโน้มที่จะเข้าไปก้าวก่าย/แทรกแซงความเป็นอิสระของกองบรรณาธิการมากขึ้น
- วิธีการแทรกแซงมีทั้งกระทำอย่างแยบยลและแบบเปิดเผย กล่าวคือ เมื่อการรายงานข่าวหรือการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองมีผลกระทบต่อ การเปิดโปงเบื้องหลังทางธุรกิจของเจ้าของสื่อ หรือกระทบต่อรายได้โฆษณาที่มาจากรัฐหรือบริษัทเอกชนต่าง ๆ เจ้าของก็จะเข้ามาแทรกแซง

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- นักหนังสือพิมพ์และองค์กรสื่อส่วนใหญ่มีความซื่อสัตย์ มีคุณธรรม จริยธรรม และไม่ถูกมองว่ามีการคอร์รัปชัน
- แต่มีหลายกรณีที่แสดงให้เห็นว่าการให้สินบนแก่นักหนังสือพิมพ์นั้นมีรูปแบบที่ซับซ้อนซ่อนเร้นมากขึ้นแทนที่จะใช้วิธีให้เงินหรือของขวัญอย่างโจ่งแจ้ง ตัวอย่างที่ปรากฏเช่นการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ การเชิญไปดูงานต่างประเทศ หรือให้สปอนเซอร์แก่องค์กรวิชาชีพสื่อ เป็นต้น
- ในด้านรายได้ของนักวิชาชีพ แม้ว่าเงินเดือนขั้นเริ่มต้นมีอัตราที่พอเหมาะกับความสมบูรณ์ทางการศึกษา ปัญหาสำคัญคือความก้าวหน้าตลอดช่วง 10-20 กลับมีน้อยเมื่อเทียบกับสาขาอาชีพอื่น ๆ องค์กรสื่อหลายแห่งให้อัตราเงินเดือนค่อนข้างต่ำ แต่ชดเชยด้วยการให้สวัสดิการด้านอื่นแทน

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- มีมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชนกว่า 30 แห่ง ที่เปิดหลักสูตรระดับปริญญาตรีด้านนิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชน แต่องค์กรสื่อมักบอกว่าบัณฑิตเหล่านี้มีความสามารถไม่ตรงกับความต้องการทางวิชาชีพของตลาด
- การพัฒนาทักษะและศักยภาพของนักวิชาชีพในองค์กรสื่อก็มีแบบเป็นครั้งเป็นคราวและไม่เป็นระบบ และบรรณาธิการก็ไม่ค่อยให้ความสำคัญร่วมมือกับการจัดการฝึกอบรมต่าง ๆ เท่าใดนัก
- องค์กรสื่อส่วนใหญ่ไม่ว่าสื่อสิ่งพิมพ์ของเอกชนหรือสื่อวิทยุและโทรทัศน์ของรัฐ ห้ามการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงาน ในกฎหมายพนักงานและลูกจ้างขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะก็ถูกห้ามมิให้รวมตัวกันเป็นสหภาพ
- องค์กรสื่อใดที่มีสหภาพแรงงาน ส่วนใหญ่จะทำงานด้านการต่อรองเงินเดือนและสวัสดิการมากกว่าที่จะสนใจปัญหาสภาพการทำงานด้านอื่น ๆ หรือการตรวจสอบความโปร่งใสของการบริหารกิจการ

บทสรุปรายงานการประเมินภูมิทัศน์สื่อ - ประเทศไทย

- โดยรวมแล้วกล่าวได้ว่าภูมิทัศน์ของอุตสาหกรรมสื่อไทยในปัจจุบัน มีแหล่งที่มาของข่าวสารที่หลากหลายและมีจำนวนมาก มีองค์การสื่อสารสาธารณะที่เป็นอิสระอย่างน่าประหลาดใจ มีกลุ่มวิทยุชุมชนที่เปี่ยมไปด้วยชีวิตชีวา และมีสาธารณชนที่หิวกระหายข้อมูลข่าวสารที่มีที่มาอย่างอิสระ
- การแบ่งขั้วทางการเมืองของกลุ่ม “เสื้อเหลือง” และ “เสื้อแดง” ในช่วงก่อนและหลังการใช้ความรุนแรงโดยรัฐในปี 2553 ทำให้การปฏิรูปสื่อที่ยังไม่เกิดขึ้นต้องชะงักไป ยิ่งไปกว่านั้น สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นยังถูกแทนที่ด้วยการเซ็นเซอร์ (ตนเอง) และการทำงานอย่างอิสระของสื่อก็ถูกคุกคามโดยกลุ่มการเมืองทั้งสองขั้ว.

ขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุม

เปิดเวทีอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น